

Trump és a Szentföld

Allin, Dana H. & Simon, Steven N.: Trump and the Holy Land – First, Do Not Harm = Foreign Affairs, March/April 2017, 37–45. p.

Harry Truman óta minden amerikai elnök a békét keresi Izrael és arab szomszédai között, Lyndon Johnson óta mindegyikük ellenzi újabb zsidó telepek építését az Izrael által 1967-ben megszállt területeken, és Bill Clinton óta mindegyikük a két államban gondolkodó megoldást támogatja, amelynek értelmében Izrael biztonságban és elfogadottságban létezhetne a Közel-Keleten, és a palesztinok is élhető és önálló államukban igazgatnák saját ügyeiket. E célok elérése sosem volt könnyű, és a békére való törekvéseket hol ezen, hol azon az oldalon fúrták meg. A palesztin vezetők sokszor nem tudták vagy nem akarták megragadni a diplomáciai lehetőségeket, a jelenlegi izraeli Netanjahu-kormány pedig olyan szélsőséges csoportokat képvisel, amelyek számára Izrael csak a palesztin ambíciók figyelmen kívül hagyásával létezhet. Habár az Obama-kormány megpróbálta kimotozítani a helyzetet a jelenlegi kátyúból, nem járt sikerrel. A minimális elvárás az új amerikai kormánnyal szemben az lenne, hogy ne rontson a helyzeten, tehát továbbra is ellenezze a megszállt területeken való zsidó építkezést, és azt támogassa, hogy a palesztinok békés úton szerezzenek érvényt követeléseiknek.

Donald Trumpot azonban más fából faragták. Őt nem hatja meg sem a palesztin állam sorsa, sem a telepek épülése, tehát gyakorlatilag az izraeli jobboldallal szimpatizál. Hatalomra kerülésével erőteljes remények ébredtek ebben a táborban, hogy Amerika többé nem gördít akadályt a palesztin területek bekebelezése elé. Az izraeli konzervatívok arról ábrándoznak, hogy – Obama óvatosságát mellőzve – az USA és Izrael együtt harcol majd közös ellenségeik, Irán és a radikális iszlám ellen. Más izraeliek azonban attól tartanak, hogy ez a régóta napirenden lévő kétállamos megoldás végét jelenti. Habár a megszállás közvetlen anyagi költsége viszonylag alacsony, és a diplomáciai kár is enyhíthető, hosszú távon sokat árt Izraelnek. A további megszállás feltételezi, hogy a palesztinokat megfosztják állampolgári jogaiktól, ami Izrael demokratikus, alkotmányos rendjét is aláássa.

A NATO-hoz hasonlóan az USA és Izrael szövetsége sem csupán kölcsönös stratégiai érdekekre, hanem kulturális kapcsolatokra és közös demokratikus értékekre épült. A közös értékrend azonban a kulturális és demográfiai változások hatására mára elhalványult, és meggyengítette az izraeli-palesztin békefolyamat látványos kudarca is. Obama megpróbálta eltántorítani Izraelt a további építkezésektől, cserébe viszont nagyobb anyagi segítséget nyújtott, főleg a rakétaelhárítás terén. Ezt a támogatást azonban elhomályosították más ügyek és törésvonalak, amelyek a térség drámai átrendeződése nyomán keletkeztek. Az izraelieket megdöbbenetette, hogy Mubarak egyiptomi elnököt amerikai segítséggel mozdították el a pozíciójából, és hogy az USA együttműködött a Muszlim Testvériséggel. Izrael azt is aggodalommal figyelte, hogy Obama végül nem hajtott végre légi csapásokat Szíriában a vegyi fegyverek bevetésére adott válaszul. Az USA Irán esetében is csalódást okozott Izraelnek. Netanjahu számára elfogadhatatlan volt, hogy az iráni paktum egy látens nukleáris programot hagyott Irán kezében, még ha egy évtizedig biztosan nem is jelent újabb fenyegetést. Izrael azt is kifogásolta, hogy az USA szemet huny Irán térségbeli agressziója felett. Ezek az eltérő nézőpontok és prioritások olyan mély szakadékot nyitottak az USA és Izrael között, amelyek stratégiaileg már-már szembefordították egymással a két országot.

John Kerry külügyminiszter kitartóan küzdött a békefolyamat előmozdításáért, de hiába. Az, hogy Obama korábban oly hajthatatlannak mutatkozott a zsidó telepek befagyasztását illetően, és hogy barátilag viszonyult a világ muzulmánjaihoz, mély bizalmatlanságot ébresztett Izraelben. Ugyanakkor a Fehér Háznak is megvolt az oka a bizalmatlanságra, hiszen Netanjahu nem éppen a kétállamos megoldás híveként viselkedett. 2016 decemberében aztán, amikor az ENSZ Biztonsági Tanácsa határozatban szándékozott elítélni a további zsidó telepek építését, az USA nem védte meg szokásos vétójával Izraelt, hanem tartózkodott. Netanjahu ezt szégyenteljes hátbatámadásnak nevezte, Trump pedig a Twitteren üzent Izraelnek, hogy tartson ki addig, amíg ő kerül az elnöki székbe. Az ENSZ-határozat azonban semmilyen áttöréssel nem kecsegtetett, és nem akasztotta meg a békefolyamatot, mivel nem volt mit. Az Obama-kormány számára viszont ez volt az utolsó esély, hogy

még Trump hatalomátvétele előtt beleszóljon a megállapodás tartalmába.

Bármely új kormány számára bölcs döntés lenne, ha felismerné, hogy a két ország elhidegülése nem csak a vezetőik közötti személyes ellentétéről szólt. Valójában a két ország és társadalom régóta távolodik egymástól. Most az lenne a legfontosabb, hogy az erkölcsi kapcsolatra helyezték a hangsúlyt, és minimalizálják a stratégiai nézeteltéréseket. Érdeemes felidézni, hogy a Bush-kormány, miközben Izrael stratégiai partnereként harcolt a terrorizmus ellen, nem szorította háttérbe a demokratikus értékeket, és nem nyugodott bele, hogy a palesztinok jogfosztott állapotban éljenek a megszállt területeken. A 2001. szeptember 11-i terrortámadás után az USA-nak és Izraelnek újra közös lett az érdeke: az iszlám radikalizmus elleni küzdelem. De még itt sem teljesen ugyanazt értették a fenyegetés alatt: míg az USA az al-Kaida és az Iszlám Állam ellen harcol, amelyek nem különösebben fontosak Izrael számára, ez utóbbi figyelme a Hamász, a Hezbollah és a palesztin Iszlám Dzsihad felé fordult inkább. Sőt, mikor az USA csapatokat küldött Afganisztánba és Irakba a terrorizmus elleni harcban, magas rangú amerikai katonai vezetők úgy látták, hogy az Izraellel való kapcsolat akadályozza az amerikaiakkal való együttműködési hajlandóságot a Közel-Keleten.

Most tehát itt lenne az idő egy merész és nagy ívű szerződés megkötéséhez az USA és Izrael között, amely újra összekapcsolná az erkölcsi és a stratégiai dimenziókat. Ebben az USA-nak el kellene köteleznie magát Izrael védelme mellett, Izraelnek pedig cserébe el kellene fogadni az USA régóta képviselt álláspontját a kétállamos megoldással kapcsolatban. Csakhogy kicsi az esély, hogy egy republikánus kormány ragaszkodna ezen paraméterekhez, vagy hogy Izrael hajlandó lenne elfogadni azokat. Pedig a kétállamos forgatókönyv az egyetlen olyan megoldás, amelyben találkozhat az USA erkölcsi kötelessége Izrael iránt és a demokrácia iránti elkötelezettsége.

Iránt illetően az USA-nak és Izraelnek azon kellene munkálkodni, hogy betartassa, ne pedig aláássa a nukleáris megállapodást. Trump Izraellel kapcsolatos eddigi kijelentéseiből nem sokat lehet kihámozni. Azt mondta, első dolga lesz felülírni az Iránnal kötött megállapodást; hogy az iráni hajókat egyszerűen kilövik, ha támadólag lépnek fel, és

hogy az amerikai nagykövetséget Jeruzsálembé, „a zsidók örök fővárosába” költöztetik. Trump úgy vélte, hogy az ő kampánya volt minden idők „leginkább Izrael-barát” kampánya, és még hallgatólagosan sem bólintott rá a kétállamos megoldásra. Ellenben saját csődjogászát, David Friedmant nevezte ki nagykövetté, akinek közeli kapcsolatai vannak az izraeli telepes mozgalommal, és aki antiszemitizmussal vádolta Obamát.

Trump persze olyan minisztereket is gyűjtött maga köré, akik a hagyományosabb, kétállamos irányvonalat képviselik. Ilyen pl. Rex Tillerson külügyminiszter, illetve James Mattis tábornok. Ők belekapaszkodhatnak Obama búcsúajándékába, az ENSZ Biztonsági Tanács határozatába. Úgy tűnik azonban, hogy az új amerikai vezetés mindkét országra nézve veszélyesebb vizekre evez. Ha például Trump elné, hogy Irán kitáncoljon a nukleáris megegyezésből, Teherán feltehetőleg újratekdené az atomprogramját. Ezúttal Trumpnak már nem lenne meg a szükséges nemzetközi támogatása az újabb szankciókhoz, tehát csak fegyverrel lehetne eltántorítani Iránt – egy időre legalábbis. Így végeláthatatlan háború törne ki. Ráadásul a Trump-féle terrorellenes szövetségnek nem sok értelme van stratégiai szempontból. Trump ugyanis nemcsak hogy megtiltotta a muszlimok számára a belépést az USA-ba, hanem olyan nemzetbiztonsági tanácsadót nevezett ki (Michael Flynn tábornok személyében), aki az iszlámot „rosszindulatú daganatnak” nevezte, illetve a vallás álcája mögé bújó politikai ideológiának. Az ilyen jellegű kijelentések már a kampány során is sokat ártottak, de ha politikai tettekre is váltják őket, még jobban elidegenítheti a muszlimokat. Ez pedig súlyos nemzetbiztonsági következményekkel járhat, és végképp megrendítheti az amerikai nép bizalmát a kifelé tekintő külpolitikában. Ez pedig Izraelnek sem használna.

Sokan azt mondják, hogy mivel a kétállamos megoldás nem tűnik működőképesnek, itt az idő, hogy radikálisabb irányba mozduljanak el. Csakhogy ha Izrael szabad kezét kapna, és még több telepet létesíthetne Ciszjordániában, vagy végleg annektálhatná a területet, az 2,5 millió palesztinben ébresztene még nagyobb kétségbeesést és dühöt, és egy újabb palesztin felkelés robbanna ki, amit Izrael még keményebben szorítana vissza. Az efféle erőszak – még ha Trump jóváhagyásával történne is – megütközést keltene Amerikában, és aláásná azokat a közös

értékeket, amik mentén az elmúlt hét évtized során Amerika és Izrael egymásra talált.

Nem kizárt, hogy Trump és Netanjahu egyesítené az erejét Putyinnal, a francia Nemzeti Fronttal, a Brexit-párti britekkel és az indiai hindu nacionalistákkal, hogy megvédjék a nyugati kapitalizmust egyfajta zsidó-keresztény civilizációs szövetségben. Trump követői vajmi keveset aggódnak a palesztinok jogai miatt. Csakhogy a Trump-féle értékekre alapozott USA-Izrael szövetséggel van egy kis baj: hívei egyre öregebbek az USA-ban, így relatíve egyre kevesebben lesznek. Eközben mind a jobb-, mind a baloldalon olvadni látszik az amerikaiak zsigeri cionizmusa. Márpedig ha Trump úgy kormányoz majd, ahogyan kampányolt, akkor az általa képviselt nézeteket az USA választóinak több mint fele elutasítja, sőt a Trumpgal való túl közeli kapcsolat besározhatja az izraeli kormány imázsát is.

A demográfiai változások politikai hatásairól felelőtlenség lenne találgatásokba bocsátkozni. Mindenesetre az alt-right antiszemitizmusa nem teszi szimpatikusabbá Trumpot az amerikai zsidó közösség szemében, akik túlnyomó részt Hillary Clintonra szavaztak. És ott van a baloldali illiberalizmus is, amely az anticionizmus mellett szórványosan felbukkant az amerikai kampuszokon. Az bizonyos, hogy a Trump-évek még erőteljesebb polarizációt hoznak majd. Az izraeli jobboldal veszélyes szövetségest választott a republikánusok személyében. Ráadásul a „mézeshetek” mindent elnéző amerikai hozzáállását össze kell valahogy egyeztetni a Trump által meglehetősen szűken értelmezett amerikai érdekekkel. Trump a szövetségeket is ár-érték alapján ítéli meg, és már sokszor hangot adott azon véleményének, hogy a távoli térségek oldják csak meg a saját gondjaikat. Lehet, hogy izraeli politikusok joggal gondolják, hogy Trump szemet fog hunyni az egyoldalú izraeli lépések felett, ez viszont destabilizálhatja a helyzetet, és fegyveres konfliktusba döntheti az USA-t.

Ugyanakkor, mivel Trump kampánya és elnöki hatalomátvétele minden amerikai politikai normát meghazudtolt, talán hiba a Trump-kormány politikáját a kampány alapján megjósolni. Még az is lehet, hogy Trump pozitív értelemben okoz csalódást, és az az ambíció kerekedik felül benne, hogy ő lehessen az az elnök, aki békét teremt

Izrael és a palesztinok között. Mivel azonban Izraelt pillanatnyilag politikai aránytalanság jellemzi egy erőtlen, zsugorodó balközéppel és egy széles körben, különösen a fiatal izraeli zsidók között népszerű jobboldallal, illetve látva a Közel-Kelet jelenlegi siralmas állapotát, arra is van esély, hogy szerencsétlen politizálással vagy akár Twitter-üzenetekkel is jelentős károkat lehet okozni.

Pethő-Szirmai Judit

Trump és Kína

Shirk, Susan: Trump and China – Getting to Yes With Beijing = Foreign Affairs, March/April 2017, 20–27. p.

Az elmúlt években Kína erőfitogtatásba kezdett. Fittyet hányt a nemzetközi jogra, és kis híján konfliktusba keveredett Kelet-Ázsiában és a Dél-kínai-tengeren. Megszegte a kereskedelmi szabályokat, és diszkriminatív rendelkezéseket hozott a külföldi vállalatokkal szemben a kínai vállalatok javára. Megpróbálta kizárni a külföldi szellemi befolyást, míg saját propagandáját nyugodt szívvel terjesztette külföldön. Ellenállt a Nyugat azon kérésének, hogy zabolázza meg szövetségesét, Észak-Koreát. Kína újkeletű magabiztossága részben növekvő gazdasági és katonai erejének tudható be, másrészt a belföldi bizonytalanságok is közrejátszottak a kardcsörtetésben. A lassuló gazdasági növekedés és a jelentős belső adósságállomány, illetve az erősödő tőkekiáramlás miatt a kínai elnök, Hszi Csin-ping egyre érzékenyebbé vált a belső fenyegetésekre és a kommunista párton belüli törésvonalakra.

Mindaddig, amíg Kínát nem demokratikusan választott vezetés irányítja, együtt kell élnünk Kína külpolitikai ambícióival és ingatag nacionalizmusával. Az USA-nak ki kell találnia, hogy miként tudja ezt az ambíciót a megfelelő mederbe terelni anélkül, hogy belegázolna Kína lelkivilágába, de úgy, hogy közben betartassa Kínával a nemzetközi szabályokat és megvédje az amerikai érdekeket. A cél az lenne, hogy Kína felelős szereplőként viselkedjen a nemzetközi rendben. Az USA érdekeivel nem ellentétes egy kiszámítható és felelős, ugyanakkor befolyá-